

Ontwikkeling gierzwaluwkolonie bij de serviceflat "ATLANTA" te Velp

Theo Verhoeven

Het plaatsen van de neststenen en broedkasten.

In de zomer van 1996 zijn er op de tiende en elfde verdieping van de serviceflat Atlanta tien gierzwaluwneststenen ingemetseld (foto 1).

Foto 1. Situatie aanzicht neststenen ATLANTA noordgevel tiende en elfde verdieping.

In 2002 heb ik een aaneenschakeling van zes nestkasten type Roosendaal (nestkasten 1t/m6) gemaakt en aan de oostzijde van het gebouw onder het boeiboord van de recreatiezaal op de twaalfde verdieping opgehangen (zie foto 2). Op de oost/noord hoek onder het boeiboord is een nestkast (nummer 8) type Roosendaal met invliegopening aan de onderzijde geplaatst. In 2003 heb ik nestkast 7 type Zeist geplaatst.

Foto 2. Overzicht aaneenschakeling nestkasten type Roosendaal Atlanta.

2005 uitbreiding nestkasten

Voor het broedseizoen 2005 heb ik direct onder het boeiboord aan de noordzijde op de twaalfde verdieping nogmaals drie nestkasten type Zeist opgehangen nummer 9, 10 en 11. Alle kasten hebben een beige kleur alleen nummer 10 heb ik als proef donker bruin geverfd, uiteraard alleen aan de buitenkant. Zie tabel 1.

Twaalfde verdieping	###	###	###	###	###	###		###	###
	nest 1	2	3	4	5	6		7	8

Situatie aanzicht nestkasten Atlanta oostzijde twaalfde verdieping

Bezetting en broeden

Neststenen.

Op 3 juni 1998 heb ik voor het eerst gierzwaluwgeluiden uitgezonden met als resultaat een broedgeval in neststeen 6, met 2 jongen , die op 19 augustus uitgevlogen zijn. (Zie apus jaargang 5 nummer2) (Vlerk 20-1-03). Nadien wordt neststeen 6 ieder jaar als eerst bezet en wordt er met succes gebroed.

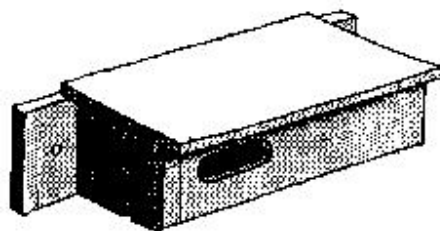
In 2002 zijn er twee broedgevallen geweest een in neststeen 6 en de tweede in neststeen 8.

Voordat de gierzwaluwen neststeen 8 in gebruik hebben genomen, heeft in neststeen 8 een boomkleverpaartje met succes gebroed, de jongen van de boomklever zijn 18 mei uitgevlogen. Vrijwel direct daarna is de neststeen in gebruik genomen door een gierzwaluwpaar, hetgeen resulteerde in een geslaagd broedgeval. Opmerkelijk is dat zowel in nest 6 als nest 8 het nestmateriaal van de boomklever dankbaar als een opgemaakt bedje door de gierzwaluwen is gebruikt. (apus jaargang 5 nummer 2).

In 2003 waren er vijf broedgevallen in de neststenen 1,3,5,6 en 7

In 2004 is er in vier van de tien neststenen met succes gebroed, namelijk in de neststenen 3,6,8 en 10. Er zijn tenminste 9 jonge gierzwaluwen uitgevlogen. De overige neststenen zijn volop bezocht, waarschijnlijk ook als slaappleats gebruikt.

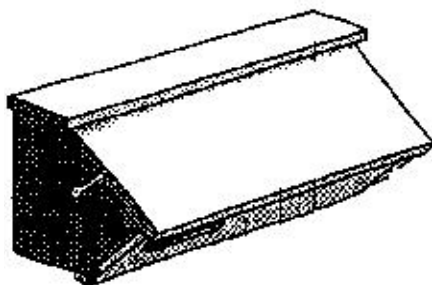
In 2005 en 2006 waren er broedgevallen in de neststenen 4,6,8 en 9.

Nestkasten type Roosendaal

Voor de nestkasten 1 t/m 6 (type Roosendaal) heb ik twee luidsprekers gemonteerd en gierzwaluwgeluiden uitgezonden. Maar liefst twee jaar heb ik op deze manier gierzwaluwen proberen te lokken. De vogels reageerden wel en haakten zelfs aan de luidsprekers. Een enkele keer verdween er een gierzwaluw in een van de nestkasten.

Voor het seizoen 2004 heb ik de zes nestkasten naar voren geplaatst, direct tegen de buiten rand van het boeiboord. Mijn inziens kunnen de vogels zo makkelijker in vliegen. De luidsprekers zijn in de achterwand van twee nestkasten gemonteerd. De uitgezonden gierzwaluwgeluiden kwamen nu rechtstreeks uit de invliegopeningen. In diverse kasten heb ik verschillend nestmateriaal gelegd, hooi, zaagsel en een oud nestje van een onbekende vogel. De nestkasten werden nu in 2004 uiteindelijk zonder lokgeluiden bezocht.

Nestkast type Zeist

Half juli 2004 zat in nestkast 7 (type Zeist) nog een vrouwtje te broeden. Een mooi nestkommetje was gebouwd met daarin uiteindelijk drie eieren en een eitje naast de

nestkom. Opmerkelijk want de meeste jonge gierzwaluwen zijn rond deze tijd al uitgevlogen. Het vrouwtje heeft tot half augustus geprobeerd de eieren uit te broeden. Ze deed dit echter alleen, normaal wisselen vrouw en man elkaar bij het broeden af. Het kan zijn dat er in het begin van de broedpoging wel sprake was van een broedpaartje. Kan mannetje verongelukt zijn? Het kan op onervarenheid wijzen, ook al gezien het late tijdstip van de broedpoging. Eerstejaars broedgevallen mislukken vaker door onervarenheid van de jonge vogels. Over deze broedpoging heb ik met Andries Berghuis uit Groningen gesproken. Andries heeft al 21 jaar een gierzwaluwkolonie bij huis en voert hierbij nauwkeurig nestkastcontrole uit. Hij houdt broedbiologische gegevens bij van zowel oude als jonge vogels. Hij vroeg me hoe ik vastgesteld heb dat er in de nestkast alleen het vrouwtje gebroed heeft? Ik ben ervan uitgegaan dat het om een vrouwtje ging omdat ik bij de eerste nestkastcontrole twee eitjes in het nestkommetje aantrof. Twee weken daarna vier eitjes, waarvan een naast de nestkom. De hele tijd werd er volgens mij maar door een gierzwaluw gebroed, waarbij de eieren vaak lange tijd onbebroed werden gelaten. Daar alleen een vrouwtje eieren kan leggen ben ik ervan uitgegaan dat het om een vrouwtje ging. Voor het donker keerde er steeds een gierzwaluw terug om de nacht in de nestkast door te brengen.

De spreiding van de eileg bij gierzwaluwen kan erg groot zijn. Een gierzwaluw begint soms nog erg laat aan een legsel. Afhankelijk van het tijdstip en zeker van het weer wordt het nog wel iets of anders wordt het legsel gewoon in de steek gelaten. De laatste uitgevlogen vogel bij Andries was 1 september 1995, maar toen was augustus een goede maand wat betreft het weer. Man en vrouw broeden allebei tevens kan het nest door beide ouders wel voor een uur in de steek worden gelaten. Kennelijk kunnen de eieren dat hebben.

De gierzwaluw als broedvogel is zeer plaatstrouw. De oudste gierzwaluw in de kolonie van Andries is ondertussen 14 Jaar en aldoor in dezelfde kolonie. Bij sterfte van een van de ouders kan zeker een nieuwe worden aangetroffen. Andries heeft bijvoorbeeld gierzwaluwen die op dit moment een andere partner hebben dan voor een paar jaar terug. De eerste partner vind hij niet meer terug in de aflezingen van de ringen.

Nu mijn vragen aan het eind van het broedseizoen 2004:

Keert het vrouwtje uit nestkast 7 volgend jaar terug in hetzelfde nestkastje?
Vindt ze een geschikte partner? Beginnen ze eerder met broeden?

Nestkastcontrole 7 juli 2005

Nestkast nummer 1 (Roosendaal) leeg
nummer 2 (Roosendaal) leeg
nummer 3 (Roosendaal) leeg
nummer 4 (Roosendaal) leeg
nummer 5 (Roosendaal) bezocht
nummer 6 (Roosendaal) leeg
nummer 7 (Zeist) een jong, 30 dagen oud plus 2 eitjes naast nestkom
nummer 8 (Roosendaal invlieg opening onderzijde) begin van nestkom gemaakt van veertjes en draadjes.
nummer 9 (Zeist) leeg
nummer 10 (Zeist) bezocht, poepjes
nummer 11 (Zeist) bezocht veertjes

Nestkastcontrole 5 juli 2006

Nestkast nummer 1 t/m 6 (type Roosendaal) leeg
nummer 7 (type Zeist) twee jongen 32 dagen oud + een ei naast de nestkom
nummer 8 (type Roosendaal) broedende vogel 1 ei prachtig nestkommetje met groene grassprietjes.
nummer 9 (type Zeist) een donsveertje
nummer 10 (type Zeist) beginnend nestkom heel mooi + een poepje
nummer 11 (type Zeist) broedende vogel ei of jong? + een ei naast de nestkom.

Latere nestkastcontroles 2006

nestkast nummer 1 t/m 6 (type Roosendaal) blijven leeg
nummer 7, (type Zeist) op 20 juli zijn twee jonge gierzwaluwen uitgevlogen.
nestkast nummer 8 (type Roosendaal) er wordt tot 20 juli gebroed 27 juli is het nest met daarin een eitje verlaten.
nestkast nummer 9 (type Zeist) blijft leeg met uitzondering van een donsveertje.
nestkast nummer 10 (type Zeist) beginnend nestkom.
nestkast nummer 11 (type Zeist) op tien augustus treffen we een jonge gierzwaluw aan van vijf weken oud plus twee volwassen gierzwaluwen.
Een week later is alles vertrokken en is het stil en leeg in het zwerk.

Het aantal broedgevallen van 2006 in de neststenen is gelijk aan die van 2005.

Conclusie

Het is opmerkelijk dat er bij de neststenen de eerste broedgevallen zich aandienen waar de boomklevers voor nestmateriaal hebben gezorgd. Of hebben de boomklevers juist de gierzwaluwen de weg gewezen? Na 2002 is er geen broedgeval van een boomklever meer geweest. De boomklevers komen ieder jaar terug rond de neststenen, met allerhande materialen metselen ze daarbij de openingen tot een minimum. Tegen de tijd dat de

gierzwaluwen weer komen, zijn de laatste weer verdwenen. De verkleinde openingen maak ik dan weer open, soms is daar een beiteltje en hamer bij nodig. Nadat ik de eerste keer met mijn nagels de openingen aan het uitkrabben was, merkte ik dat de mortel die de gevleugelde metselaartjes hadden gebruikt uit hondenpoep bestond, zodoende bevat een schroevendraaier of een beiteltje me beter.

Bij de nestkasten wordt er juist gebroed in de nestkasten waar totaal geen nestmateriaal gelegd is. Het is opvallend hoe snel een nestkom gebouwd kan worden. In 2004 duurde dat in nestkast 7 slechts een paar maanden. In nestkast 8 werd in 2006 helemaal in korte tijd een prachtig nestkommetje gebouwd. Kijken we naar nestkast10 dan is daar in 2006 een mooi rond begin gemaakt van een nestkom, die volgens het boekje aankomend jaar gewoon afgebouwd dient te worden.

Tabel 1. Plaatsing nestgelegenheid gierzwaluw Atlanta. p = plaatsing; g =gebroed; b = bezet echter geen eieren en /of uitgevlogen jongen

type	nest no.	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
neststeen	1	p							g	b	b	b
	2	p								b	b	b
	3	p							g	g	b	b
	4	p								b	g	g
	5	p							g	b	b	b
	6	p		g	g	g	g	g	g	g	g	g
	7	p							g	b	b	b
	8	p						g	b	g	g	g
	9	p								b	g	g
	10	p							b	g	b	b
Roosendaal	1							p				
	2							p				
	3							p				
	4							p				
	5							p				
	6							p				
	8										b	b
Zeist	7								p	b	g	g
	9										p	
	10										p	b
	11										p	g

Tuintelling, in ons geval daktelling 2006

Donderdagochtend 4 mei tellen we vanaf het dak van de twaalfde verdieping van de Atlantaflat maar liefs 46 gierzwaluwen boven Velp. De gierzwaluwen begeven zich duidelijk in groepen boven de bij ons bekende kolonies. Dit zijn de Atlantaflat, het Postkantoor, de Pinkenbergseweg en de omgeving van de van Palandtstraat.

Een week later op 11 mei om 8.00 uur zien we vanaf het dak negen gierzwaluwen rustig foerageren boven de Atlanta flat. Zo af en toe scheren ze langs de nesten. We zien zelfs een invlieger anderhalve meter boven ons hoofd in nestkast nummer 11 verdwijnen. Op 1 juni 2006 om 8.30 uur is het bitter koud, bewolkt en slechts 10 graden. We zien maar 2 gierzwaluwen. Toch worden we vrolijk bij het zien van een gierzwaluw, die verdwijnt in nestkast 10 en een ander in nestkast 11. Op 8 juni is het om 8.15 uur is ontzettend druk, de vogels vliegen in en uit de nesten. Ook zien we veel z.g. bangers (nestzoekers die tegen de buitenzijde van de nesten aan vliegen om zo de boel te verstoren). Alles ziet er vrolijk uit, het zonnetje staat al aan de hemel en het is al 20 graden Celsius. Het is 5 juli heel warm, een hittegolf. De vogels vliegen dicht langs de nestkasten en neststenen, zeker 50 gierzwaluwen foerageren op een hoogte van 60 tot 100 meter. Op 10 augustus zitten er in nestkast 11 nog een jonge gierzwaluw en twee volwassenen. We zien nu vanaf het dak nog drie gierzwaluwen in de lucht. Een week later is het zwerk stil en leeg.

Tot slot resten mij nog twee vragen of oproepen!!

Sinds 2003 brengen we broedende gierzwaluwen in kaart. Deze gegevens zijn zo belangrijk om een goed beeld te krijgen van broedende gierzwaluwen in ons werkgebied. Zo kunnen b.v. bestaande kolonies beschermd worden tijdens bijvoorbeeld renovaties of vervanging van panden. We hebben hierbij een puike samenwerking met de stadsecoloog van Arnhem.

Eerste Oproep

Weet je broedplekken van de gierzwaluw laat mij de straat, huisnummer en uiteraard de plaats weten. Liefst met gegevens over wat voor soort gebouw, bouwjaar, plek van het nest, zoals onder de dakgoot of onder een nokpan. Wat is de windrichting van het nest en wanneer heb je de vogel(s) zien in- of uitvliegen.

Mijn tweede oproep.

Er is in ons werkgebied sedert enige jaren al veel nestgelegenheid voor gierzwaluwen aangebracht. Het is belangrijk is om te weten of deze ook bezet raken. We willen graag zoveel mogelijk gegevens van deze "alternatieve" nestgelegenheden weten.

Wie weet waar nestgelegenheid voor gierzwaluwen geplaatst is en welk type (neststeen , nestpan, nestkast of anders) gebruikt is. Een enkel nestkastje bij u thuis is juist ook van belang. Verder gegevens zoals wanneer de nestgelegenheid geplaatst is, wordt er gebroed en zijn er jongen uitgevlogen?

Theo Verhoeven
Van Der Hoevensstraat 136
6931DG Westervoort
Tel 026-3114227
e-mail t.verhoeven9@chello.nl